

Céhládáról lakatot

FARKAS ÁRPÁD PÁRBESZÉDE ILIA MIHÁLYAL (1972)*

Ilia Mihály, a Szegeden megjelenő Tiszatáj című irodalmi és kulturális folyóirat helyettes főszerkesztője Annus József fiatal íróval írószövetségünk vendégeként tartózkodott Romániában. Tíznapos útjuk során Bukarestbe, Sepsiszentgyörgyre, Kézdivásárhelyre, Régenbe, Kolozsvárra látogattak, vendégeink voltak Marosvásárhelyen is.

Ilia Mihályhoz többéves barátság fűz, így módomban áll, mintha magnószalagról, baráti beszélgetést idézni.

– *Főszerkesztőm azzal bízott meg, hogy interjút készítek veled.*

– Hagyd már a csudába. Inkább beszéljünk.

– *Rendben. Szerinted miért szeretnek az írók olyan nagyon beszélgetni, annyit sülni-főni a saját levükben?*

– Értem, mire célszól. Kézdivásárhelyről jövünk, a céhtörténeti múzeum megnyitóünnepségéről. Zárójelben mondom: kincses ház, gazdag helytörténeti anyaggal, ízléssel készült, büszkék lehettek rá. Ott, a céhládák, -zászlók, -jelvények közt ácsorogva gondoltam el, milyen óvó ragaszkodással őrizhették őket a régi mesterek, milyen sokat jelenthetett számukra az egy csoportba, bármilyen kis közösségbe való tartozás tudata is. Képzeld el egy régi vasárnap délelőtti sörözgetésen e hajdani céhbelleket. Szerinted miről beszélgethettek? A mai író céhhez-tartozás-tudata valamivel labilisabb. Épp a tágabb emberi közösség vonzása miatt. A „csizma” az ő műhelyében ezrek lábára készül. Na, ez így nem a legsikerültebb megfogalmazás. Arról van szó, hogy igaz írónak – hányszor elhangzott már – életformája a mesterség. Dolgozik vasárnapi sörözés közben is, anyagát gyúrja akkor is, ha éppen cseveg. Munkaideje nincs, mert minden szabad ideje munkaidő. S persze ha épp nincs toll a kezében, s brancsbéliekkel süpped disputába, mondjuk így: „kikapcsolódik”, akkor is inkább a mesterség gondjain-bajain rág – sajnos, néha úgy is, hogy pályatársakat csizmadiaként csepül... Szóval, éli a céh életét.

– *Gyere, szidjunk valakit.*

– Nem lesz jó. Te előnyben vagy, hazai pályán.

– *Hogyhogy? Tudtommal te igazán otthonos vagy nálunk. Kritikai írásaidat és az általad szerkesztett Tiszatájat figyelve, egyike vagy azoknak a magyarországi irodalomszervezőknek, kik legjobban ismerik a romániai irodalmat.*

– Ismerni – ez nagyon relatív. Időnként valóban az az érzésem, hogy tényleg járatos vagyok például a romániai magyar irodalomban, aztán olvasok egy vitát, s csak kapkodom a fejem, összekuszálódik előttem minden. A jelentősebb műveket, azt hiszem, mégis olvastam, s sze-

* Megjelent az *Igaz Szó* 1972. áprilisi számában.

Beszélgetésünk után értesültünk, hogy Ilia Mihályt irodalomkritikai tevékenységéért József Attila-díjjal tüntették ki, majd két év múltán, 1974-ben pártszankcióval menesztették a szerkesztőség éléről. (F. Á.)

rintem a műveken a lényeg. Ami a román irodalmat illeti, sajnos, nem ismerem a nyelvet, így csak a ti közvetítésekkel láthatom erővonalait. S nagyon meg kell bíznom e közvetítésben, mert Közép- és Kelet-Európában nincs nemzeti irodalom, melyből annyi művet ültettek volna át más nép nyelvére, mint románból magyarra. Aztán meg ti, kik egy föld alatt éltek s egy konyhán főztök e kultúrával, jobban is ismeritek azokat az értékeket, melyeket frissiben, gyorsan mindnyájunknak magunkévá kellene tennünk. S benyomásaim szerint ez a román irodalom, csak az elmúlt tíz év eredményeit figyelve is, nagyon sok meglepetést tartogat. Labis költőnemzedéke, Sorescuék, Nichita Stănescu, Iacon Alexandru, Ana Blandiana számomra magas Európa-szintet jelentenek. Nem beszélve a prózáról, D. R. Popescuról, Fănuș Neaguról... apropó, mikor jelenik meg magyarul Ivasiucnak az a nagy sikerű regénye, melyből az Igaz Szóban olvastam részletet?

– *Idén? Jövőre? Tudtommal Csiki Laci fordítja.*

– Persze, vele is találkoztunk Bukarestben.

– *Mondd már, mi újság arrafelé?*

– Látod, ez rendkívül jellemző kérdés volt. Ilyenek vagytok; eljön az ember hozzátok a híros Szöged városából, Rózsa Sándor és a csípős paprika hazájából, két-három napra megfordulja magát városaitokban, s már senki sem azt kérdi tőle, hogy mi újság Szegeden. Ne mentegedj, mert ha általánosítok egy kicsit, én ezt rendkívül rokonszenvesnek is tartom. Csak az az ember nem érdeklődik otthona iránt, aki nem érzi otthon magát benne. Valahogy ez a helyzet irodalmunkkal, a romániai magyarral is. Megfigyeltem, írókat, költőket értékelő kritikákat olvasva, legszembeszökőbb az az elődkutató szándék, mely kinek-kinek a szellemi szülőjét épp a romániai magyar irodalom jelentős egyéniségei között keresi.

– *Szerinted mi ennek a magyarázata?*

– Ne bonyolíts ebbe bele. Nem ismerem annyira, s ebben általánosítani nem szeretnék. Mit akartál az előbb kérdezni?

– *Mikor kedvenc román íróidat soroltad, hirtelen az jutott eszembe, hogy a nyáron, mikor Szegeden jártam, megmutattad azt az épületet, melyben Kossuth és Bălcescu találkozott. Te az egyetemen is tanítasz. Mondd, igaz lelkedre, a szegedi fiatalok mennyit tudnak a két ország múltbéli és mai históriabéli viszonyairól? S rólunk, mirőlunk mit tudnak?*

– Elhíheted, sokat. Nincs mért szerénykednem: ennek érdekében én is minden tőlem telhetőt megteszek. Egyébként bizonyára érdekel: egyik hallgatónk készítette el a romániai magyar irodalom hazai bibliográfiáját. S ha már egymás kölcsönös ismeréséről faggatsz, most elárulhatom, hogy a nyáron azért magyaráztam oly buzgón Szeged város és a román kulturális, politikai élet történelmi kapcsolatait, mert titokban reméltem, A Hét-beli jegyzetsorozatodban szót ejtesz róla. De már akkor láttam, hogy másutt jár az eszed.

– *Bocsáss meg, tényleg máshol járt. Mialatt azt a márványtáblát nézegettük, az eszem épp a fehéregyházi út szélén járt, ahova nemrég helyeztünk mi is táblát.*

– Jártunk arra, láttam. A múzeum is, az ispánkúti emlékmű is méltó Petőfi szelleméhez. Arra gondoltál, hogy ha az a szegedi találkozás annak idején jobban sikerül, Fehéregyházán talán nem veszítjük el legnagyobb költőnket?

– *Hát igen, a kényelmes utókornak rendkívül bizarr asszociációkra is támadhat kedve meg ideje. Te különben hogy osztod be az idődet?*

– Hagyd, elég nagy gondom. Rázódom az egyetem és szerkesztőség között; kemény koncentrációt igényel, de egyelőre még jól bírom.

– *Téged tartanak a leglelkiesmeretesebb levélírónak minden kortárs magyar szerkesztő közül. Tudod, hogy ez nagy dolog?*

– Már micsoda? Hogy levelezik az ember? Én nem tudom elképzelni ezt a munkát anélkül, hogy ne tartsak fenn állandó kapcsolatot a folyóirat munkatársaival. Honnan tudnám különben, hogy mi készül a műhelyekben? S aztán, gondolom, az író, szellemi munkás lévén, hamar kerülgetni kezdi a magány, s biztosan tudom, hogy jól fog időnként a baráti, kollegiális jó szó, még ha az nem a pápától jön is. A Tiszatájjal különben mi semmiképpen sem lehetünk olyan előnyös helyzetben, mint a központi irodalmi lapok. Azt hiszem, tudjuk, mit akarunk, elképzelésünk van, de a megvalósításért bizony kicsit buzgólkodni is kell. Nem dül, mint búzászsákba a mag, a szándékainkat is fedő kézirat.

– *Mi az, hogy szerkesztői elképzelés?*

– A mi esetünkben elsősorban azt jelentené, hogy olyan ideális, minőségi folyóiratot szerkesztünk vidéken, melyhez a vidékieességnek porszeme sem fér. Ezért nem szorítkozhatunk arra, hogy kizárólag Szeged és környéke irodalmi-kulturális fóruma legyünk, nyújtóznunk kell minden után, ami a magyar literatúrában szint, érték és eredmény. Mi a kortársak közül elsősorban Illyés Gyula emberi-írói magatartását és internacionalizmusát érezzük példaképnek, s földrajzi helyzetünknel fogva is, úgy véljük, ránk is hárul – többek között – az a feladat, hogy hidat verjünk a szomszédos országok kultúrája felé.

– *Híd, híd... úgy emlékszem, van ilyen rovatotok is.*

– Igen, a MOST PUNTE HÍD rovatban ezután is időszakos rendszerességgel közölni szeretnénk a szomszédos nemzeti irodalmak legizgalmasabb és legkimagaslóbb alkotásait. Ha jól emlékszem, legutóbbi román összeállításunk nemcsak nálunk, de itt, Romániában is visszhangra talált. Az előbb, mikor a fordítói gárdátok iránti bizodalomról beszéltem, természetesen ennek jegyében szóltam, hiszen elsősorban itt élő magyar fordítókra kell támaszkodnunk ebben a közvetítésben. Mondanom sem kell, emellett célunk az is, hogy a romániai magyar irodalomról minél teljesebb és hűbb képet adjunk, eredeti munkák közlésével is, kritikai értékeléssel is.

– *Nem értek a diplomáciához, de azt hiszem, ha a mi itthoni, kortárs erdélyi világunkban gyökerező irodalmunk ilyen figyelemre talál, ezáltal erősödik ötvenéves romániai magyar irodalmunk egyik igen fontos törekvése is, jelesül hogy közvetítő kapocs legyen népek kultúrája, jószándékú hétköznapiak között. Erről jut eszembe, milyen nálatok a visszhangja Kádár János romániai látogatásának?*

– Én személyesen nagyon örvendtem a közös közlemény kulturális kapcsolataink mélyítésére vonatkozó kitételének, s úgy érzem, igazán rajtunk, a szellemi élet emberein áll, hogy a két nép kölcsönös megismerésévé váláságos maradjon.

– *Na, mit kérdezzek még?*

– Most veszem észre, te a beszélgetésből mégis interjúba csaltál engem. Azt hiszem, a lényeg elmondtam, csukjuk hát le szépen annak a céhládnak a födelét.

– *Lakat nélkül.*